

איגרת תשובות אל ר' יהונתן הכהן מלוניל וחבריו

[המקור העברי]

(א) מי זה בא מאדום, חמוץ בגדים מבצרה, זה הדור בלבושו, צועה  
 בלב פחו, "ורוח גדיבה" רוחו, וכריח שדה<sup>2</sup> אשר ברכו ה' ריחו,  
 5 וקלחמות התורה חגר חרבו ומפש שלחו, ועל כסא המלמד מושב מנוחה,  
 הוא הרב הנערב, כפמים קרים ביום שרב, עמוד המערב<sup>3</sup>, הנחמד מזהב  
 ומפז רב, ר' יהונתן הפהו, סגלת החכמים<sup>5</sup>, בן כג"ק<sup>6</sup> מרגו<sup>7</sup> ורבינו דוד  
 ז"ל<sup>8</sup>, יהי אלקיו עמו למושיע, ויבכל אשר יפנה ירשיע<sup>9</sup>, מאת הנכסף  
 לראותה, המשפיע שביתה<sup>1</sup> השמים בחברתה, המתפלל תמיד להתמיד  
 10 שלותה<sup>10</sup>, ולהרבות טובתה<sup>11</sup>, ולהאריך בטוב ימותה, משה בר' מימון  
 ז"ל<sup>12</sup>.

אמנם כי אתם עם<sup>13</sup> הי' תקראו, ובכל הנמצא פתוב<sup>14</sup> תמצאו  
 וראשונים בכל תלוצי צבאות ה' תצאו, כי אתם חלק ה' וחבלו, הנגהים<sup>15</sup>  
 אחריו לפני<sup>16</sup> החונים על דגלו, והמשרתים לפניו תמיד בזבולו, בדרך ה'  
 15 חילו, וספר התורה לכם נמסר, ומעת הוסר התמיד מכם לא סר, והנה<sup>17</sup>  
 כל מבקש ה' אל משמעתכם הוא סר, כי כבר נגזר<sup>18</sup> לכם להבין  
 ולהורות, את המשפטים ואת התורות<sup>19</sup>, כי אתם שומרים<sup>20</sup> (אמרות ה'  
 אמרות טהורות) נוצרים<sup>21</sup> לפני<sup>22</sup> אלת הבריות, ולך ולכל בית אביה  
 כל חמדת ישראל, ולא ישבת<sup>23</sup> מכם לתורה גואל, וזאת לפני בישראל.

לכן בהגיע בתבה הממלא<sup>24</sup> בכל אבו יקרה וספיר, בזהר הקייע לכל  
 משפיל מזהיר, ורח אור<sup>25</sup> בהיר, וכל התלמידים נשאוהו בחיקם  
 ובורעם, ובשמחה נשמע מרחוק<sup>26</sup> דעם<sup>27</sup>, וכפתחו<sup>28</sup> עמדו כל העם  
 וכאשר נשמע גלוי<sup>29</sup> ענינו, ונתקרו סתרי מצפונינו, ונרא<sup>30</sup> משה וינסו<sup>31</sup>  
 מפניו, וימצא עם הפתב אגרת<sup>32</sup>, לכל חמדת<sup>33</sup> אוגרת, והיא על כל  
 25 מגלה גברת, עקב היות<sup>34</sup> בה רוח אחרת, רוח חכמה ובינה, רוח עצה  
 וגבורה, היא האגרת אשר בה השאלות והקשיות אשר לא נשמעו,  
 והתמיהות<sup>35</sup> אשר לא נודעו, אשר להבין משמו בשר<sup>36</sup> חכמים ירוה,  
 ולפרוקן ישאל<sup>37</sup> כל חוזה, ויאמר משה: אסורה נא ואראה את המראה  
 הגדול הזה, וכשמעו את קול הקשיות חזק ברוח<sup>38</sup> סערה, ויאמר משה:

זה קול ענות גבורה, ובהביטו הרים רמים, ולא יוכל לעלות, ורצה לבוא  
 30 אל<sup>36</sup> האהל, והנה הדלתות געולות, ושם לה עלילות<sup>39</sup>, וחרד עם  
 החרדים, והשיב אחר ימינו להשיב הדברים<sup>40</sup> אסודים, וידי משה כבדים,  
 וכראותו כי אפס עזוב ועצור, הלך פורכו<sup>41</sup> וישב בנקרת הצור, ויאמר  
 משה אל ה': אמה אמרת ידעתה בשם, וגם מצאת חן בעיני, והנה  
 36 באחרית הימים נצחוני בני.

ואחר כל אלה הדברים, והדברים אשר בעיני לא ישרים<sup>42</sup>, דרך<sup>43</sup>  
 השרות והשרים, הנה הדברים אשר מקצתם לא סלולים, דברי החידות  
 והמשלים, וזה המעט אשר דברנו בהם וחברנו<sup>44</sup> בעניניהם - לפי שהיא  
 דרך חברינו לפני, וכל אחינו אשר בספרד<sup>45</sup> לה פונים, ואמרו רז"ל<sup>46</sup>:  
 40 "עלית<sup>47</sup> לקרמא הלך בנימוסה<sup>48</sup>". וראוי להחזיר היס לאיתנו, ולהיות  
 נשמע הדבר<sup>49</sup> בענינו<sup>50</sup>:

42 **מודיע** אני משה אליה הרב הפהו ר' יהונתן<sup>51</sup> כי בעת שהגיע אלי  
 כמקרה<sup>52</sup> ושאלותיה, שמחתי בהם<sup>53</sup> שמחה גדולה, ואמרתי לנפשי: ברוך  
 ה' אשר לא השפית לך גואל<sup>54</sup> וידעתי שהגיעו דברי למי שידע  
 עניניהם, ונבין מצפוניהם, וישא ויתן בהם כראוי, ואמרתי לנפשי: הרי זה  
 לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך, וכל אשר שאלת יפה שאלת, וכל  
 אשר הקשית יפה<sup>54</sup> הקשית, אל תירא כי אתה אני, וכבר השכחתי היום<sup>56</sup>  
 תשובה על כל שאלה ושאלה משאלותיה<sup>55</sup> וזה שנתאחר<sup>56</sup>  
 התשובות<sup>57</sup> כמה שנים - אם לא<sup>58</sup> מדאגה מדבר הקלי ומרב  
 המהומות<sup>59</sup>, כמו<sup>60</sup> שנה עמדתי בחליי, ועכשיו שנתרפאתי הרי אני כחולה  
 שאין בו סכנה, ואני רב היום מסב על המטה, ועל הגוים על צנארי  
 בדברי הרפואות, שרפו את פחי, ולא הניחו לי שעה אחת לא מן היום  
 ולא מן הלילה, ומה אני יכול לעשות, אחר שיצא טבעי ברב הארצות.  
 ועוד, שאיני היום כמו שהייתי בימי הבחורות, אלא פחי בשל ולפי קץ  
 ורחי קצרה ולשוני כבדה וידי רעשה, אפלו לכתב אגרת קטנה אצל.  
 ומפני זה אל יקשה בעיניכם על שאיני לכתב התשובות<sup>61</sup> ומקצת  
 הכתבים<sup>62</sup> ולא כתבתי הכל בכתב ידי, לפי שאין לי פנאי לזה, מפני  
 בשלון פחי וקצר רוחי, מפני<sup>63</sup> אלו המצערם לי תמיד.

60 **ומודיע** אני משה להדרת הרב ר' יהונתן הפהו<sup>64</sup>, וכל החכמים  
 והקוראים את כתבי, שאף על פי שבטרם אנצר בפסוק התורה  
 ידעתי, ובטרם אצא מרחם לתלמודה הקדישתי, ולהפיץ מעינותיה חוצה  
 ונתנתי, והיא אלת אהבי ואשת געורי, אשר באהבה שגיתי מבחורי<sup>66</sup> -  
 ואף גם זאת<sup>67</sup> גשים נכריות נעשו לה צרות, מואכיות עמוניות<sup>68</sup> אדומיות  
 צידוניות<sup>68</sup> חתיות, והאל יודע כי לא נלקחו מתחלה אלא להיותן לה  
 לרעות ולטבחות ולאופות<sup>69</sup> להראות<sup>69</sup> העמים והשרים את יפיה כי טובת  
 מראה היא<sup>70</sup> עד<sup>70</sup> מאד, מכל מקום נתמעטה עונתה, שהרי נחלק לבי  
 לחלקים הרבה בכל מיני חכמה, וכמה טרחתני יומם ולילה כמו עשר שנים  
 רצופות בקבוץ חבר<sup>70</sup> זה, ואנשים גדולים ככם הם שידעו מה עשיתי<sup>71</sup>,  
 שהרי ארבת<sup>72</sup> דברים מפזרים ומפזרים בין הגבעות וההרים, והנאות  
 אותם<sup>73</sup> אהד מעיר ושנים ממשפחה, ושגיאות<sup>73</sup> מי יבין, והשכחה מצויה  
 בכל, וכל שכן בזמנים, ומפני כל אלו הסבות ראוי לחפש בדברי  
 ולבדק<sup>74</sup> אחרי, ואל יאמר הקורא בחבורי<sup>75</sup>: כי מה האדם שיבוא אחרי  
 המלך<sup>76</sup>, אלא הרי הרשיתי, ויאמר המלך יבוא<sup>77</sup>, וטובה גדולה עשיתם  
 עמי, אתם החכמים וכל מי שימצא<sup>78</sup> דבר וידועני - טובה יגמלני<sup>79</sup>,  
 עד אשר לא ישאר שם חס ושלום מכשול, שלא נתפונתי בחבור זה אלא  
 לפנות הדרכים ולהסיר המכשולות מלפני התלמידים, שלא תחלש דעתן  
 מרב המשא ומתן<sup>80</sup>, ויצא טעות<sup>81</sup> בפסוק ההלכה, והמקום<sup>82</sup> ברוך הוא  
 יעזר אותנו ואתכם על תלמוד תורתו וידיעת יהודי, ולא נפשל, ויקים  
 79 בימינו ובימיכם<sup>83</sup>: "נתתי<sup>84</sup> את תורתך בקרבם ועל לבם אכתובה<sup>85</sup>."

הקול נשמע מזמן הרבה כי אלו החבורים של אבא מרי ז"ל. החבור הגדול שחבר בלשון הקודש ונקרא משנת תורה, והחבור שחברו בלשון ישמעאל וקראו מורה הנבוכים, הגיעו ליד החכמים הגדולים הנכבדים האדירים מרביצי תורה בעלי חכמה ובינה חכמי לוניל הי"ב מימי אבא מרי ז"ל, והגיעו אליו בחייו כתביהם הנעימים ושאלוהיהם הנפלאות, ומתוך דבריהם ניכר לו ז"ל שהבינו ספריו ושמוחו בהם, ושמה גם הוא שהגיעו דבריו אליהם אותם, שמהם לאיש במענה פיו<sup>46</sup>, וכתב להם תשובת שאלותם והשיב על ספריהם לכבדם ולסאדם כראוי להם.

ובסוף ימיו הגיעו אליו כתבי ר' שמואל בן תיבון ז"ל שהעתיק מורה הנבוכים ללשון הקודש, והשיב לו על כתביו ושאלותיו כי חכם נכבד ומבין גדול היה<sup>47</sup> ואחר פטירת אבא מרי ז"ל פשט הקול כי פשטו החבורים הנזכרים בכל עבר-הים ובמקומות רבים, והועילו לישראל בדקדוק אמזנתם ובאור חכמתם.

תשובות הרמב"ם

(החכמי-לוניל) Be. Yav. 106

ואין לך מי שאין כמוהו  
 חיה<sup>48</sup> יותר מזו<sup>47</sup>. ומפני זה מנו נטילת<sup>49</sup> לחי התחתון דוקא בכשרות לא<sup>48</sup> העליון.  
 וזה שאמרתם שלא שמעתם ולא ראיתם בחיבור<sup>50</sup> מי שמנה טרפה זו<sup>51</sup> הרבה דברים<sup>52</sup>  
 לא יזכירו אותם<sup>53</sup> המפרשים מפני שלא שמו דעתם להם וכשיבין אדם<sup>54</sup> באותם הדברים  
 יראו. וזה שאמרתם שאם תהיה<sup>55</sup> זו טרפה האיך נתיר מסוכנת לא ידענו מי תלה זו בזו  
 ולא מאי זה צד<sup>56</sup> באה קושיה זו עד שנהיה צריך<sup>57</sup> לפרק.